ОБУНА 2000

"Ҳуррият"ни севамиз ва унга барчамиз обуна бўламиз!

Тошкент шаҳар Юнусобод туманидаги 272-мактаб муаллималарининг суҳбатидан

ҲУРРИЯТ

МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА

1996 йил декабрдан чиқа бошлаган

Чоршанба кунлари чиқади | 1999 йил 27 октябрь - 2 ноябрь | 43 (145)-сон

БЕШ АЙБГА БЕШ ЭЪТИРОЗ

ЖУРНАЛИСТ ТЕКШИРУВИ

Ўтган йилнинг бошида республика Давлат Солиқ қўмитасидан Сирдарё вилоятига ишга юборилган Одилжон Бегматов вилоят солиқ бошқармасининг бошлиғи лавозимида бор-йўғи бир йил ишлади, холос...

Нега? Эндигина 36 баҳорни қаршилаган, ҳамкасблари томонидан катта ҳурмат-эътиборга сазовор бўлган йигит нега қоқилди?

...Ҳаётнинг чигал йўллари кўп. Эрталаб уйғониб, кечқурун нима бўлишини билмайсан, киши. Ўсмирлиги Тошкентда кечган бу навқирон йигит тан олиш керак, истеъдодини жуда эрта кўрсата билди, қисқа вақт ичида турли лавозимларда ишлади, хусусан, 35 ёшида республика Давлат Солиқ қўмитасида бошқарма бошлиғи ўринбосарлигига кўтарилди. 1998 йил бошида уни Сирдарё вилоят солиқ бошқармасининг бошлиғи лавозимига юбордилар...

О.Бегматов дастлаб вилоятда фаолият бошлаганида оиласи Тошкентда қолган эди. Бошлиқ деярли ярим йил давомида ўз идорасига қарашли ётоқхонада истиқомат қилди. Сўнгроқ раҳбарият: "Республика қўмитаси фондидан банк орқали пул ўтказиб берамиз. Идора балансига қўйиб, фойдаланиш учун уй сотиб олинг", деган маслаҳат берди.

Одилжон бу таклифга кўнди. Уй топилди. У вилоят марказида жойлашган бўлиб, Фарҳод Устажалилов деган шахс раҳбарлик қилаётган "Улгуржи-Чакана Савдо" хусусий корхонасига қарашли коттеж эди. Вилоят солиқ бошқармаси учун коттеж сотиб олиш масаласи республика Давлат Солиқ қўмитаси хайъатида кўриб чиқилиб, уй учун керакли маблағ ажратиш ҳақида махсус қарор қабул қилинди.

Пировардида коттежнинг олди-сотди шартномаси асосида республика Солиқ Қўмитаси 1998 йилнинг 4 июнь куни 4/17-сонли қарори билан ўз фондидан 3 миллион 397 минг 600 сўмни вилоят давлат солиқ бошқармасига, у эса коттеж сотиб олиш учун "УЧС" хусусий корхонасига ўтказган. Айтиб ўтиш керак: республика Солиқ қўмитасидан келган мутасадди шахсларга уй маъқул бўлди. Бу ҳақда ҳам тегишли ҳужжатлар бор. Барча ишлар қонун доирасида ҳал этилгач, Бегматов оиласини Гулистонга кўчириб келтирди.

Юқорида айтганимиз каби, ҳаёт шундай нарсаки, у қачон, қаерда ва қандай куч билан зарба беришини билолмай доғда қоласан, киши. Бегматов саккиз ой ишламаёқ уни тўсатдан республика Давлат Солиқ қўмитасига чақирдилар. Унинг устидан хат тушган эди.

Эмишки, Бегматов вилоят солиқ бошқармаси ихтиёрига сотиб олинган коттежни расмийлаштиргандан сўнг, уни таъмирлаш учун Боёвут, Мирзаобод, Оқ олтин, Сирдарё туманлари ва Гулистон шаҳар давлат солиқ инспекциялари раҳбарларидан ўз ходими Эгамназаров орқали пул тўплаганмиш... Шунингдек, Бегматов ўзига бўйсунувчи ходимлар орқали вилоятдаги катта-катта корхоналарни текширтириб, улардан музлатгич, телевизор, юмшоқ мебель олган. Яна Бегматов Тошкент шаҳридаги бир неча корхоналарга ўша коттеж ремонти учун вилоят бошқармаси ҳисобидан пул ўтказган. "Улгуржи-Чакана Савдо" хусусий корхонаси раҳбари Устажалилов ва бошқарма ходими Амаловлар орқали "Ховосдон" ва вилоят нефть базаси ходимларидан 500-600 АҚШ доллари ҳисобидан пул олган... Яна "УЧС" ҳисобига ўтказилган 3 миллион 397 минг 600 сўмни Устажалилов "Тошкентвино" акционерлар жамияти заводига ўтказиб, у ердан ичимлик маҳсулотлари олиб келган. Устажалилов уларни соттирган ва пулини Бегматов билан бўлишиб олганлар...

Агар юқорида кўрсатилган айблар амалда ўз тасдиғини топса, турган гапки, азамат ҳуқуқ посбонлари Жиноят Кодексидан зудликда гулдаста ясаб, Бегматовнинг бўйнига осиб қўйиши аниқ эди. Хат текширилди, унда кўрсатилган ҳолатлар тасдиғини топмади, бироқ шунга қарамай жиноят иши очилдики, шунинг ўзида бир дунё гап бор...

Сўроқлар, юзлаштиришлар, қайта-қайта терговлар бир неча ойга чўзилди. Ҳатто Бегматов уч кун давомида ҳибсда ушлаб турилди ҳам.

Олти ой давом этган тергов натижасида 4 та қалин жилддан иборат жиноий иш "дело"си ниҳоят 1999 йилнинг июль ойида Гулистон шаҳар судига оширилди. Икки ойга чўзилган судга Гулистон шаҳар суди судьяси Р.Норқўзиев раислик қилди.

Хўш, Бегматовга қўйилган айблар асосан нималардан иборат эди?

БИРИНЧИ АЙБ: гўё тазйиқ ўтказиб, "УЧС" хусусий корхонасига ўтказиб берилган 3 миллион 397 минг 600 сўмлик маблағга коттежни таъмирлаш учун қурилиш материаллари сотиб олишга мўлжалланган 52245 сўмни ҳам қўшиб юборган. Кейинчалик эса ана ўша миқдорда қурилиш материалларини ўз уйига олиб келтириб ташлаган ва ишлатган. Бу қурилиш материалларини у "УЧС" билан ўзаро ҳисоб-китоби бўлган "Али" фирмасидан ўз ишонган кишиси Убайдуллаев орқали

2-БЕТ

ЖУРНАЛИСТ УЧУН ҲАМ СИНОВ

Фаоллашинг, ҳамкасблар!

САЙЛОВ

Марказий сайлов комиссияси Матбуот марказида ўтказилган анжуманлардан бирида кимдир куюнчаклик билан шундай деди:

- Республикада сайловлар эълон қилинганига қарийб икки ой бўлмоқда! Афсуски, айрим вилоят газеталарида бу муҳим кампания ҳақида деярли ёритилмаяпти. Ўша газеталарнинг биринчи саҳифасидаги **"1999 йил 5 декабр - Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси депутатлари ҳамда халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашлари депутатлари сайлови куни", "2000 йил 9 январь - Ўзбекистон Республикаси Президенти сайлови куни"** ва яна қўшимча равишда **"Сайловга марҳамат!"** деган баландпарвоз шиорларни ҳисобга олмаганда сайлов мавзусида бирор мақола ё хабарни учратмайсиз...

Бугун юртимизда етти яшардан етмиш ёшгача сайловлар қачон ўтказилишини жуда яхши билади. Қайси куни қандай сайлов ўтказилиши, кимларнинг номзодлари кўрсатилаётгани ҳақидаги баҳс-мунозаралар қизғин тус олаётгани ҳам сир эмас. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига ҳамда халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашлари депутатлигига сиёсий партиялардан, ҳокимият вакиллик органлари ҳамда бевосита фуқароларнинг ташаббускор гуруҳларидан номзодлар кўрсатиш муддати ҳам охирлаб бораётир. "Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайлов тўғрисида"ги Қонуннинг 24-моддасига мувофиқ **"Депутатликка номзодларни рўйхатга олиш сайловга ўттиз беш кун қолганида тўхтатилади".** Ушбу Қонунда белгиланганидек, тегишли округ сайлов комиссияси депутатликка номзодлар Марказий сайлов комиссияси томонидан рўйхатга олинганидан кейин беш кун ичида депутатликка номзоднинг фамилиясини, исми ва отасининг исмини, туғилган йилини, партияга мансублигини, эгаллаб турган лавозимини, иш ва турар жойини, шунингдек, ...чи депутатликка номзод ...иб кўрсатган органнинг ...мини қайд этган ҳолда ...хатга олинганлик тўғри...аги хабарни маҳаллий ...буотда эълон қилади. Бироқ, сайлов жараёнини ...тишга жазм қилган ...оят ё туман газетаси ...ими учун "мавзу" камми? Юртимизда сайловлар ...он қилинганидан буён ...йларда озмунча ишлар ...алга ошириляптими? ...лақачон матбуотда эълон қилинган Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси депутатлари ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президенти сайловларини ўтказувчи сайлов округлари фаолияти, мазкур округ комиссиялари амалга ошираётган ишлар, тадбирлар, қолаверса, жойларда ташкил этилган участка сайлов округлари ҳақида исталганча ёзиш мумкин эмасми?!

Сайлов округлари ўз навбатида сайлов участкаларини ташкил этган. Мамлакатимиз бўйича 7691 та сайлов участкаси ташкил этилганининг ўзигина нечоғли катта вазифалар адо этилганини кўрсатмайдими?! Гапнинг очиғи, ҳозирги пайтда бирор қишлоқ ё шаҳарчада ниманидир "шартта ташкил этиб қўйиш" осонмас. Жумладан, сайлов участкасини ташкил қилиш ҳам анча меҳнат, машаққат ва маблағ талаб этиши шубҳасиз.

Хўш, жойларда сайлов участкаларини ташкил этишда бирор муаммо, қийинчиликка дуч келинмадимикин? Ўша муаммолар қай даражада ҳал этилмоқда? Эҳтимол, қайсидир сайлов участкаларида ҳалиҳанузгача ечимини кутаётган муаммолар бордир? Ахир, булар ҳақида вилоят, туман газеталари ёритмаса - бошқа ким ёритади?! Мени маъзур тутсинлар-у, мабодо шундай муаммоларга дуч келганида кўриб кўрмасликка оладиган журналистни қандоқ тушунса бўлади?!

Одамлар бўлажак сайловлардан нималарни кутишмоқда? Ўтган галги сайловда Олий Мажлисга сайланган ва айни дамларда ваколатлари тугаб бораётган депутатлар фаолиятидан қаноат ҳосил қилишдими? Бу каби саволлар кимни ўйлантирмайди? Агар, журналистлар шундай саволлар билан мурожаат қилишса, уларга жон деб жавоб берадиган, дардларини айтадиган зиёлилар, турли касб эгалари камми?

Сайлов мавзуси деганимиз - фақат номзодларнинг сайловолди ташвиқотларидан иборат эмас. Қолаверса, сайловолди ташвиқотларнинг ҳам ўз мавриди бўлади. Қонунда белгиланганидек, сайловолди ташвиқот депутатликка номзодлар Марказий сайлов комиссияси томонидан рўйхатга олинган кундан эътиборан бошланади.

Депутатликка номзодларга, сиёсий партияларга Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссияси томонидан белгиланган тартибда оммавий ахборот воситаларидан фойдаланишда тенг ҳуқуқ берилади. Депутатликка номзодларга ўз сайловчилари билан ҳам йиғилишларда, ҳам сайловчилар учун қулай бўлган бошқа шаклда учрашувлар ўтказишда ҳуқуқ тенг. Сайловчиларнинг йиғилишлари участка сайлов комиссияси томонидан туман, шаҳар ҳокимлиги билан биргаликда ташкил этилади. Йиғилишлар ва учрашувлар ўтказиладиган вақт ва жой сайловчиларга барвақт хабар қилинади.

Бу гаплар - эрта-индин бошланадиган номзодлар, сиёсий партиялар ва бошқаларнинг ташвиқотлари олдидан бир эслатма, холос.

Бунга қадар ҳам маҳаллий газеталарда мунтазам ёритиб борилиши зарур бўлган гаплар оз эмас. Шу жиҳатдан олиб қаралганда, айрим вилоят, шунингдек туман ва шаҳар газеталарида сайлов мавзуси етарли даражада ёритилмаётганини танқид қилган киши бир жиҳатдан ҳақ!..

Сайлов - журналистлар учун ҳам катта синов. Ҳамкасбларимиз бу шарафли вазифани қай даражада уддалашаётгани эса газета саҳифаларида яққол акс этиши керак!

Тўлқин ЭШБЕКОВ,
Марказий сайлов комиссияси Матбуот гуруҳи катта референти

-Кўчага чиқмайман, совуқ...

ТЎЁНА

Ўзбекистон Миллий Матбуот марказида "Алпомиш" достонининг 1000 йиллик юбилейи ва Жалолиддин Мангуберди таваллудининг 800 йиллик тўйлари муносабати билан яратилган китобларнинг тақдимот маросими бўлди.

Маълумки, бундан бир ярим йил муқаддам Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Алпомиш" достонининг 1000 йиллигини, Жалолиддин Мангуберди таваллудининг 800 йиллигини муносиб нишонлаш тўғрисидаги қарори эълон қилинган эди. Бунинг самараси ўлароқ ўтган қисқа муддат ичида Алпомиш ҳақида салкам ўнта, Мангуберди фаолияти тўғрисида олтита китоб яратилди. Тақдимот маросимида Ўзбекистон Фанлар академияси вице-президенти Бахтиёр Назаров, Тил ва адабиёт институти директори Тўра Мирзаев маъруза қилдилар. Яқин йигирма йил ичида "Ўзбек фольклори" туркумида 100 жилдлик китоблар тўплами нашр қилиниши алоҳида мамнуният билан тилга олинди.

Анжуман сўнгида таниқли фольклоршунос олим Омонулла Мадаев бундай ажойиб учрашувлар фақатгина қарорлар ва ёхуд юбилейлар муносабати билангина эмас, балки мунтазам ўтказиб борилса, мақсадга мувофиқ бўлишини таъкидлади.

Лазиз РАҲМАТОВ

БАЙРАМ ЎТДИ...

Долзарблик эса ҳамон ўша-ўша

Яқинда Ўзбекистон Республикасининг Давлат тили ҳақидаги қонуни қабул қилинганлигининг 10 йиллиги нишонланди. Юбилей саналарида қилинган ишларни сарҳисоб қилиш одат тусига кирган. Бу байрамда анъана тағин бузилмади. Ҳар бир ташкилот, корхона, жамоада тантанали мажлислар, анжуманлар бўлиб ўтди, қилинган ишлар юзасидан рапортлар берилди.

Мана энди тантаналарнинг шовқин-суронлари ортда қолди. Ҳосил хирмонга тўпланди. Қиёс ортидан борсак, ҳосилни йиғиш давридан руҳланиш ҳам ўтди. Энди ҳисоб-китобни қилайлик: ҳосил унга сарфланган кучни оқладими? Таъбир жоиз бўлса, қорин тўйғаза оладими, йўқми?

Албатта қонун чиқариш бир муаммо бўлса, уни ҳаётга татбиқ этиш ўнлаб муаммоларга боғлиқ. Иш бор жойда хатоларнинг бўлиши ҳам табиий. Янги йўлни очиш осон эмас. "Русча-интернационал" сўзларни ўзбеклаштирамиз деб, ўрнига ундан ҳам тушунарсиз араб ёки форсий сўзлар билан алиштириб кўрдик, мумтоз адабиётимиздан унут бўлган сўзларни қайта тиклашга уриндик. Русларнинг ўзлари ҳам танимайдиган русларнинг исмларини кўча номларидан олиб ташлаб, энди ўзбекларнинг ўзлари танимайдиган, юрт учун зиғирчалик иш қилмаган ўзбекларнинг номларини қўйдик. Баъзан руҳланиш кайфиятига берилиб, буюк аждодларимизнинг табаррук исмлари билан дуч келган жойларни номладик. Ўзимиз сезмаган машина балонини ямаш устахонаси, Навоий номидаги ошхоналар пайдо бўлди.

Аммо ҳаддан зиёд руҳланишдан ўзимизни бироз тиймоғимиз даркор, зеро бунда йўлдан адашиш, ютуқларга маҳлиё бўлиб, ҳақиқатдан йироқлашиш ҳеч гап эмас.

Қонунлар ҳаёт, давр талаби билан дунёга келар экан, табиий бир савол туғилади. Нега тил ҳақидаги қонуннинг 4-моддасидаги "Фуқароларга давлат тилини ўқитиш бепул амалга оширилади", деган сўзлар ўз долзарблигини йўқотди? Ҳамон фуқароларимизга ўзбек тилидан сабоқ бериш зарурати бор? Нега кеча мактабни битириб, бошқа фанлар қатори ўзбек тилидан ҳам сабоқ олган ходимни бугун (ёши каттароқ ходимлар ўқитиб бўлинди, деб ҳисобласак) қайта бепул ўқитиш керак бўлаяпти? Ахир 10 йил ичида одам тугул тўтини ҳам гапиртириб юбориш мумкинку!

ЭСКИ ГАП

Ўйга соладиган яна бир мисол. Куни кеча камина гувоҳи бўлган бемор ва шифокорнинг суҳбатига қулоқ тутинг. Рус миллатига мансуб шифокор, ўзбек аёлига ўзбек тилида мурожаат этаяпти. Ўзбек аёлига (таъкидлаш керак, оми, саводсиз аёл эмас, олий маълумотли, аллақайси корхонада кичик бўлса ҳам лавозимни эгаллаган аёлга) бехос "таржимонлик" қилишга тўғри келди. Рус шифокор, астойдил хафа бўлди: "Шунча ҳаракат қилиб, ўзбек тилини ўргансам-у, мени ўзбекларнинг ўзи тушунмаса? Нега бўлмаса тилни ўргандим?"

Ҳушёр тортдим. Нима деб жавоб қайтарай? Бироқ вазиятни юмшатгандай бўлдим: "Ҳа, энди сиз соф адабий тилни ўргангансиз, ҳар қандай тилда ҳам жонли сўзлашувда баъзан адабий тил нормасига айланмаган шева сўзлари ёки ўзлаштирилган сўзлар ишлатилади", -дея олдим, холос. Жавоб берилди ва жавоб савол берувчини қондиргандек ҳам бўлди. Аммо савол, кўпроқ риторик саволга ўхшайдимикин? У жавобдан кўра, ўйланишни тақозо этмасмикин?

Тилсиз миллат йўқ, миллатсиз юрт йўқ. Юртнинг борлиги, қудрати, мустаҳкамлиги тилга эътибордан бошланади. Ўзбек жаҳон ҳамдўстлиги оиласига аъзо сифатида кириб бормоқда. Бунга муносиб бўлмоқ учун эса ўз нуқтаи назаримизга, ўзига хос маданиятимизга, ўз овозимизга, ўз дунёқарашимизга ва, албатта, ўз тилимизга эга бўлмоғимиз зарур. Ҳа, бу оддий ҳақиқат, аммо тез-тез ёддан кўтариладиган ва такрорлаш зарур бўлган ҳақиқат.

Улуғбек САИДОВ

ЯНА "Х" ВА "Ҳ" МУАММОСИ

Маълумки, тилимизда қаттиқ ва юмшоқ "х" ҳарфлари бор. Кирилл графикасидаги жорий алифбомизда ҳам, лотин графикасига асосланган янги алифбомизда ҳам бу "х"лар учун иккитадан ҳарф ажратилган: "Х" ва "Ҳ", "Х" ва"Н".

Афсуслар бўлсинким, 1956 йилнинг 4 апрелида (!) ЎзР Олий Совети Президиуми томонидан тасдиқланган "Ўзбек орфографиясининг асосий қоидалари" асосида тузилган турли луғатларимизда қаттиқ ва юмшоқ "х"ларнинг қайси ўринда қайсиниси қўлланилиши аниқравшан кўрсатиб қўйилган бўлса-да, ҳозирги кунда турли расмий идораларнинг гербли муҳрларида, турли-туман штампларида, кўчалар, майдону боғларимиздаги эълонлар ва бошқа ёзувларда, телеэкранда, жамоа транспортидаги реклама ва эълонларда бу икки ҳарфнинг ўз ўрнида ишлатилмаётганлигини тез-тез кўриш мумкин бўлиб қолди...

Нима бу? Оддий ҳафсаласизлик ёки ўзимизнинг соф ўзбекона лоқайдлигимиз ("Қандай ёзилса ҳам, тушунсак бўлди-да!") дейсизми?

Менимча унисидан ҳам, бунисидан ҳам, бошқасидан ҳам бир чимдимдан бордир, бироқ бу ҳодисот менда саводсизлигимизни кўз-кўз қилиш бўйича улкан бир мусобақа бошланиб кетгандек таассурот туғдиради. Бу мусобақанинг финиши қандай бўларкин, деб ўйлаб қоламан...

Яқинда бир жиноят ишини ўқий туриб, бир ҳужжатга дуч келдим. Ҳужжат деганим ўша ўзимиз қадимдан яхши биладиган "справка", (қуйида берилган) яъни тиббиёт муассасаларидан беморга бериладиган маълумотнома. Маълумки, бу маълумотнома матни аввалдан махсус штампга ёзилган бўлади, штамп бир парча қоғозга урилади. Сўнг беморнинг фамилияси, исми, отасининг исми ва бошқа керакли маълумотлар қўлда ёзиб берилади.

Энди шунча меҳнат, маблағ эвазига, атайлаб, буюртма бериб, махсус бир идорада тайёрлатиб келинган штампдаги ёзувларнинг қоғозга тушгандаги аҳволини бир кўринг (Матн лотин алифбосида ёзилган. Мен уни кирилл ҳарфларида айнан келтириб ўтаман):

Бунда 6 жойда: "ҳақида", "ҳақиқатдан", "шаҳар", "Ҳокимлиги", "Шаҳар", "Ташҳиси" сўзларда "h" ўрнига "x" ишлатилган ва фақат бир жойда - "касалхонасида" сўзида "x" ўз ўрнида ишлатилган.

"Ҳақиқатдан" ва "Ҳокимлиги" сўзлари тўғри қўлланилганми ёки йўқлигини тегишли мутахассисларга ҳавола қилиб, эътиборингизни "17-Шаҳар" деган бирикмага қаратаман: ўқилишида бу "ўн еттинчи шаҳар" дегандек чиқади. Тошкентда ўн еттинчи шаҳарнинг биронта касалхонаси йўқ. Биринчи ёки бешинчи шаҳар йўқ бўлганидек, ўн еттинчи шаҳарнинг ўзи ҳам йўқ. Фақат шаҳар ССББ тизимида 17-касалхона бор.

Жиноят ишларидек муҳим ҳужжатлар ва уларга тикилган ҳолда мана шу каби англатмалар анча узоқ йиллар сақлаб турилади. Шуни назарга олганда бир неча ўн йиллардан сўнг, янги авлод сиз ва бизнинг саводимиз тўғрисида қандай фикрда бўлиши ўз-ўзидан маълум.

Бу ҳақда мисолларни кўплаб келтиришим мумкин. Вақтни олмай 2 тасини айтиб ўтмоқчиман: Бири Тошкент кўчалари юрган "Махсустранс" машиналаридаги идора номининг юмшоқ "ҳ" - "h" билан ёзилгани, иккинчи шу кунларда ЎзТВнинг "Ёшлар телеканали" орқали такрор-такрор намойиш этилаётган, машҳур ёш хонанданинг концерти. Бунда хонанда исми ILHOM ўрнига "ILXOM" шаклида ёзилган.

Кўпчиликка мурожаат қилиб "бу ҳолатнинг олдини олиш зарурми, йўқми?" - деб сўрагим келади. Агар зарур бўлса, бу йўлда ким нимани таклиф қилади?

Абдуқаҳҳор МУТАЛОВ

АНГЛАТМА

Берилди беморга_______________
шу хақида, хақиқатдан_____________199_йилдан
_______________199 ___ йилгача
Тошкент шахар Хокимлиги Соғлиқни сақлаш
Бош бошқармасига қарашли 17-шахар клиник
касалхонасида даволанди.
Ташхиси:_______________

ЎЙЛАБ ҚИЛИНГАН ИШМИ ЁКИ...

Бахмал туман судида бўлиб ўтган антиқа процессдан жиндек таҳлилий, озроқ танқидий "репортаж"

АЖАБО

Ҳуқуқ соҳасидан жиндек хабари бор одамга аёнки, ҳар бир суд процессида "суд мажлиси баённомаси" тузилади. Унда суд мажлисининг бориши ва унинг мазмуни акс этиши ҳам кўпчиликка маълум. Шу сабабли суд мажлиси баённомасини далил деб эмас, балки **далиллар тўплами** деб баҳолаш тўғрироқ. Суд актларининг қонунийлиги, асослилиги, адолатлилиги кассация ва назорат тартибида кўриб чиқилганда, асосан, юқори турувчи суд қуйи суд актларининг суд мажлиси баённомасига нечоғлик мос келишини текширади. Суд мажлиси баённомаси суд актларининг қанчалик даражада қонунга мослигини белгиловчи ўзига хос ойнадир. Бинобарин, мажлис баённомаси суднинг кўзгуси деб аталиши бежиз эмас. Қолаверса, Жиноят-процессуал кодексининг 90-моддасида: **"Маълумотлар ва нарсалардан, улар тергов ҳаракати баённомаси ёки суд мажлиси баённомасида қайд этилганидан кейингина далил сифатида фойдаланиш мумкин"**, дея белгилаб қўйилган.

Ўта жўн нарсаларни намунча ҳижжалайсан, дея мени айблашга шошилманг, азизлар. Вазият тақозосига кўра "майдалашиш"га мажбурмиз. Сабабки, шундай майда нарсалар ҳақида, айниқса, у судга тегишли бўлса, ҳар қанча гапириш оз. Чунки бир кўринишда арзимагандек туюладиган ҳар қандай майда ҳолат фуқарога, тўғрироғи, судланувчига жуда-жуда қимматга тушиши мумкин. Ажабки, амалда шундай бўлмоқда ҳам.

Бахмал туман судида ғалати ҳодисанинг гувоҳи бўлдим. Суд тергови пайти энг асосий шахс, яъни **судланувчини сўроқ қилиш кераклиги суднинг хаёлидан кўтарилиб кетди...** Қизиқ, ўзи суд музокараси судланувчининг айбдор ёки айбсизлигини аниқлаш учун ўтказилаётган, боз устига, айнан **судга судланувчининг айбдор ёки айбсизлигини баҳолаш вазифаси юклатилган бўлса,** қўйилган айб юзасидан **сўроқ ўтказиш шартлиги** судьянинг хаёлидан кўтарилиши... Нима деса бўлади, дейлик, учиб кетаётган самолёт учувчиси уни ерга қўндириш кераклигини эсидан чиқариб қўйиши ёки ҳамма тайёргарликни кўриб, ҳаммомга кирган одам ювиниш кераклигини унутиб қўйиши мумкинми?

Учувчиларни ёки ҳаммомдаги ҳолатни билмадигу, лекин судда мумкин экан! Бахмал туман суди судланувчи Ҳасан Эшонқуловни қўйилган айб бўйича судда сўроқ қилмасдан 6 йилга "кесворди"!

Суд ҳукми эълон қилинганидан роппа-роса 8 кун ўтгач, имзоланган суд мажлиси баённомасини ўқиб, ҳайратдан қотиб қолдим: гўёки баённомада судланувчи судга кўргазма берган, унинг кўргазмаси тугагач, гўёки унга раислик этувчи, прокурор, ҳимоячининг саволларига жавоб ҳам қайтарган... (Аслида мен ҳимоячи сифатида, менинг номимдан баённомага ёзилган саволларни эмас, бошқа саволларни бермоқчи эдим...)

2-БЕТ

ЙЎҒ-Э!

Билмаганнинг билгани — билганнинг билмагани

ТЎЙ, ТЎЙ, ТЎЙ...

4-БЕТ

ҲУРРИЯТ
Мустақил газета
1996 йил декабрдан чиқа бошлаган

ҲУРРИЯТ ХАБАРЛАРИ

ЖИЗЗАХ

ҚИРҚ ИККИ ОИЛА УЙЛИ БЎЛДИ

Яқинда Жиззах шаҳар ҳокимлиги ташаббуси билан шаҳардаги 32 маҳаллада истиқомат қилаётган кўп болали, кам таъминланган 42 та оила танлаб олиниб, уларга шаҳарнинг сўлим масканларидан бирида барпо этилган қирқ иккита янги уйнинг калитлари топширилди.

ЛИЦЕЙ МУАЛЛИМАСИ — ТАНЛОВ ҒОЛИБАСИ

Зарбдор туманидаги иқтидорли болалар лицей-интернати инглиз тили муаллимаси Шоҳида Йўлдошева Америка Қўшма Штатлари ахборот агентлигининг ҳомийлиги билан Ўзбекистон — Америка ҳамкорлик ташкилоти (АКСЕЛС) томонидан ўтказилган инглиз тили ва американшунослик фанларини ўқитиш бўйича Республика танлови ғолибаси деб топилди.

Танлов ғолибаси 2200 доллар қийматга эга бўлган нусха кўчирувчи аппарат, факс ҳамда ўқув қуроллари билан тақдирланди ҳамда Американинг Монтана штатида бўлиб ўтадиган Халқаро семинарда иштирок этиш шарафига муяссар бўлди.

ПРОКУРОР ТАШАББУСКОР БЎЛДИ

Пахтакор тумани прокурори Шуҳрат Алиризаев ташаббуси билан туман марказидаги қаровсиз бино ҳомий ташкилотлар кўмагида бутунлай қайта таъмирланиб, "Болалар ва ўсмирлар спорт-соғломлаштириш маркази"га айлантирилди. Айни пайтда бу ерда болалар ва ўсмирлар спортнинг ўндан ортиқ тури билан шуғулланишлари мумкин.

НОГИРОНГА — АРАВАЧА

Ғаллаорол туманида ногиронлар, боқувчисини йўқотганлар ва кам таъминланган оилаларни ижтимоий ҳимоялаш бўйича алоҳида дастур ишлаб чиқилиб, уни изчил амалга ошириш чора-тадбирлари кўрилмоқда. Шу мақсадда туманда истиқомат қилаётган юз нафардан зиёд биринчи гуруҳ ногиронларининг оилалари газ ва электр қуввати учун тўловлардан тўлиқ озод этилди. 600 нафардан ортиқ кам таъминланган оилаларнинг ҳар қайсисига ойига 200 сўмдан қўшимча ёрдам тайинланди. Йил бошидан бери биринчи гуруҳ ногиронларидан 3 кишига ногиронлар аравачаси совға қилинди.

ҚАДРЛАНАЁТГАН ҚАРИЯЛАР

Пахтакор тумани бўйича 51 нафар ҳеч кими йўқ қариялар ҳисобга олинган. Туман ижтимоий таъминоти бўлими уларнинг қадр-қимматини жойига қўйишга ҳаракат қилаяпти. Шулардан 42 нафарининг ҳол-аҳволи, иссиқ-совуғидан ижтимоий хизмат ходимлари, ҳомий ташкилот ва корхона вакиллари, умумтаълим мактабларининг юқори синф ўқувчилари ҳар куни хабардор бўлиб туришибди. Қолган 9 нафари туман марказидаги махсус қариялар кичик интернат уйига жойлаштирилган.

Иброҳим ЖОНУЗОҚОВ,
"Ҳуррият" мухбири

БЕШ АЙБГА БЕШ ЭЪТИРОЗ

Боши 1-бетда

олган.

ИККИНЧИ АЙБ: "УЧС" корхонаси коттежни сотиб олиш ва вилоят солиқ бошқармасига сотиши натижасида 25349 сўм зарар кўрган.

УЧИНЧИ АЙБ: Бегматов Гулистон шаҳридаги "Гулистон - Файз" фирма дўкони раҳбарияти билан келишган ҳолда ўзининг оиласи учун ишлатиладиган 2 та болалар каровати, бир дона шкаф, ошхона мебели (жами баҳоси 62568 сўм)ни вилоят солиқ бошқармаси ҳисобидан пул ўтказиб бериш йўли билан сотиб олиш ҳақида шартнома тузган. Лекин пулини ўтказмаган. Бу буюмларни уз ходими Эгамназаров орқали уйига олиб кетган. Фақат бир неча ойдан сўнг текшир-текшир бошлангач, 1998 йил 5 декабрь куни фирма дўконига ўша мебелларнинг нақд пулини тўлаб кетган. Бу билан солиқ тизимининг обрўсига путур етказган.

ТЎРТИНЧИ АЙБ: Бегматовнинг (аслида-ку, унинг эмас, балки вилоят солиқ бошқармасининг - Муал.) ўша коттежни сотиб олиш можароси туфайли "УЧС" раҳбари Устажалилов, бош ҳисобчи К.Сим, "Али" хусусий корхонаси раҳбари А.Зуннуновларнинг ҳар бирига 11 минг сўмдан, жами 33 минг сўм жарима солинган. Бу билан ўша фуқаролар моддий ва маънавий жабр кўрганлар. Умуман олганда эса Бегматовнинг хатти-ҳаракатлари туфайли, тўғрироғи, унинг айби билан 120 минг 917 сўмлик моддий зарар етказилган.

БЕШИНЧИ АЙБ: Бегматов вилоят солиқ бошқармасининг фондидан ажратилган 300 минг сўм маблағни ўз мансабини суиистеъмол қилган ҳолда бемақсад сарфлаган.

Ана энди, дўппини бошдан олиб, мазкур айблар хусусида биттама-битта, батафсил фикр юритиш мавриди етиб келди. Биз бу ўринда икки ойга яқин судда давом этган мунозаралар, томонларнинг тортишувлари, бошқалар ҳақида муфассал гапириб ўтирмаймиз. Фақат қўлимиздаги ҳужжатларга таянган ҳолда қисқа ва лўнда гапиришга ҳаракат қиламиз. Демак:

БИРИНЧИ АЙБГА ЭЪТИРОЗ: Коттежнинг нархи тўғри баҳоланганини республика Солиқ қўмитасидан келган мутахассислар ҳужжат ила тасдиқлаб, шунга яраша маблағ ажратганини юқорида айтиб ўтдик. Бу айбга асос бўлган ҳолат "УЧС" раҳбари Устажалилов ва корхона бош ҳисобчиси К.Сим ўта усталик билан амалга оширган "ўйин", холос. Улар уйни сотиб олиш бўйича шартнома тузилаётган пайтда коттежнинг умумий баҳосига ўша пул тўланишидан 2 ой аввал гўёки уни таъмирлаш учун кетадиган қурилиш материаллари ҳисобидан 52245 сўмни ҳам киритиб юборган эканлар. Бу қурилиш материалларини улар гўёки ўз танишлари, "Али" фирмасининг раҳбари А.Зуннуновдан олиб, Бегматовнинг ишончли одами, К.Убайдуллаев орқали жўнатиб юборган эмиш.

Бу айбловнинг асоси анча бўш эканлиги судда бир неча бор исботланди. Чамаси, бунга Устажалиловнинг ҳам ақли етган кўринадики, у бирдан кўргазмасини ўзгартиради: "Ўша қурилиш материаллари жўнатилган юк хатидаги имзо меники, бироқ юкни Убайдуллаев эмас, балки Бегматовнинг бошқа - Тошбўлов деган одами олиб кетган".

Бироқ Тошбўлов терговда "Мен ҳеч кимдан ҳеч нарса олмаганман ҳам, бермаганман ҳам", деб кўргазма берган. Лекин суд жараёнида судланувчининг айнан шу Тошбўловни топиб келтиришни суддан қайта-қайта илтимос қилишига қарши ўлароқ судья уни топтириб келишга "қурби етмади".

ИККИНЧИ АЙБГА ЭТИРОЗ: бу айбловнинг ҳам судда исботини топди, дейиш қийин. "УЧС" корхонасини тафтиш қилиб ва коттеж сотиш жараёнида корхона 25349 сўм зарур кўрди, дея хулоса берган тафтишчи Ботир Ҳамидов ўз хулосасини исботлаш уддасидан чиқолмади. Судда аниқ бўлишича, "УЧС" корхонаси коттеж олди-сотди операциясидан 25349 сўм зарар кўрган эмас, балки аксинча 18239 сўм фойда олган экан. Тафтишчи буни рўй-рост, ҳатто ёзма равишда тан олди. Бу айблов — Бегматовнинг бўйнига қўйилган 25349 сўмлик зарар шу ернинг ўзидаёқ унинг ҳисобидан чиқариб, соқит қилинди.

УЧИНЧИ АЙБГА ЭЪТИРОЗ: Ҳақиқатда Бегматов Гулистонга кўчиб келгач, 1998 йил декабрнинг бошида ўз оиласи учун, судда қайд этилганидек, 62568 сўмлик эмас, балки 61878 сўмлик 2 та болалар кровати, битта шкаф, ошхона мебели сотиб олмоқчи бўлади. Шу мақсадда "Гулистон - Файз" фирма дўконига боради. Дўкон устаси унинг уйида мебелларни созлайди. Эртаси куни Бегматов дўконга бориб, 61878 сўмни нақд тўлаб, қўлида чипта билан қайтади.

Дарвоқе, шу ўринда тағин бир гап. Юқорида зикр этилганидек, "Бегматов" ўз уйига вилоят солиқ идораси ҳисобидан мебель олган эди.

Қодир Валиев судда эса ("Файз" дўкони сотувчиси) Бегматов дўкондан ўзининг нақд пулига мебеллар сотиб олган. Вилоят солиқ бошқармаси ҳам ёз ойида идора учун пул ўтказиш йўли билан мутлақо бошқа жиҳозлар сотиб олган, дея масалага аниқлик киритди.

Бегматов гўё ўзи учун вилоят бошқармаси ҳисобидан мебель олди, дея тузилган шартнома тўғрисида бир нарсани айтиш мумкин: у кўриниб турган қалбаки ҳужжат. Қалбакилигини шундан ҳам билса бўладики, "шартнома"нинг орқа томонида томонларнинг манзилгоҳлари, имзо ҳамда муҳрлари қайд этиладиган жойда вилоят солиқ бошқармасининг маълумотлари (реквизитлари): на муҳр, на бирон бир кимсанинг имзоси бор унда. Фақатгина "Получатель" деган жойига кимдир "ГНУ Сирдарьинская обл" деб пала-партиш ёзиб қўйган. Ундаги Қодир Валиевнинг имзосини эса кимдир қўйиб юборган экан.

ТЎРТИНЧИ АЙБГА ЭЪТИРОЗ: Хўш, Бегматовнинг хатти-ҳаракатлари оқибатида етказилган 120 минг 917 сўмлик зарар қаердан келиб чиқяпти? Мана улар: "УЧС" хусусий корхонаси раҳбари ва бош ҳисобчиси Устажалилов билан К.Ким, шунингдек, "Али" хусусий фирмаси раҳбари А.Зуннуновларга тафтиш ташкилотлари томонидан ҳар бирига 11 минг сўмдан солинган жарима. Эслаб қолинг - жами 33 минг сўм (айтиб ўтиш керакки, бу жарималарга Бегматовнинг ҳеч қандай дахли йўқ, чунки бу жарималар мазкур шахсларнинг ўз айблари, яъни корхона ҳисоб-китобини ўз вақтида юритмаганликлари ва бошқа ишлари учун солинган. Устига-устак, улар бу жарималарни умуман тўлаганлари ҳам йўқ). Саводи ғовлаб кетган тафтишчи Ботир Ҳамидов "УЧС" корхонаси коттеж олди-сотди операцияси туфайли гўёки 25349 сўм зарар кўрди, деб берган ёлғон маълумоти. ("Устажалилов зарар эмас, фойда кўрган эди-ку! Суд бу пулни Бегматовнинг ҳисобидан чиқариб ташлаган эди-ку?" - деб ажабланишингиз мумкин ва тўғри ажабланасиз. Аввал чиқариб ташлаган эди, кейин қўшиб қўйибди...) Охиргиси эса Бегматов ўз чўнтагидан пул тўлаб олган мебелларнинг қиймати - 62568 сўм. Ҳаммасини қўшсангиз, судья жазо тайинлашига асос бўлган ўша 120 минг 917 сўм келиб чиқади.

Қизиқ ҳолат. Ахир Бегматов ўз ҳамёнидан олган мебелларнинг пули нега энди унинг жазосига асос бўлиши мумкин? Зарар қилган бўлса, ўз чўнтагига зарар қилибди-да, буёғи қандоқ бўлди? - деб ҳайрон бўлишингиз турган гап. Биз ҳам роса ҳайрон бўлдик.

Ниҳоят, ОХИРГИ АЙБ ХУСУСИДА: Бегматов Гулистондаги коттежга кўчиб келгач, унинг бир ноқулайлиги борлигини кўрди. "Ташқари", яъни подшоҳлар пиёда борадиган жой шундоққина дарвозанинг ёнгинасида жойлашган бўлиб, канализация йўқлиги туфайли ҳовлида антисанитария ҳолати вужудга келган эди. Шу боис у ўзининг юқори ташкилотидаги раҳбарларидан коттежда баъзи бир таъмирлаш ишларини амалга ошириш учун изн сўради. Яна бир бор эслатиб ўтамиз: уй Бегматовнинг шахсий уйи эмас, идораники, бу уй учун Гулистон шаҳар ҳокимлиги томонидан Бегматов учун эмас, балки вилоят солиқ бошқармаси учун хизмат ордери ёзиб берилган эди.

"Юқори"дан бу ишларни амалга ошириш, жумладан, коттежга канализация ўтказиш учун вилоят солиқ бошқармаси фондидан 300 минг сўм сарф этишга ёзма равишда рухсат берилди. Бегматов "Олимжон" фирмаси билан шартнома тузади. Фирма бу ишларни 300 минг сўмга эмас, балки 210416 сўмга бажаради, яъни пулни деярли 90 минг сўм кам ишлатади (судья эса бу пулни ўз ҳукмида тўғридан-тўғри 300 минг сўм деб кўрсатган). Айнан мана шу тежамкорлик Бегматовга "ўз мансабини суиистеъмол қилган" дея айб қўйилишига асос бўлди. Қизиғи шундаки, суд ҳукмининг бир ўрнида ҳеч кимга зиён етмаганлигини қайд этса, яна бир жойда катта зарар ҳақида зикр этиб ўтади...

Кўринадики, айбловнинг исботи пала-партиш... Калаванинг учини топиш эса суднинг вазифаси эди. Шундай бўлса-да шу йилнинг 9 сентябрь куни ҳукм ўқилди. Одилжон Иброҳимович Бегматов Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг 205-моддаси 2-қисм "В" банди, 206 моддаси 2-қисми "В" бандларининг йиғиндиси билан... 3 йил муддатга озодликдан маҳрум этилиб, республика Президентининг 1999 йил 30 апрелдаги амнистицияси қўлланган ҳолда жазодан озод қилинди.

Хўш, О.Бегматов қамалмабди, мол-мулки мусодара қилинмабди, шукр қилиб юраверса бўлмайдими, дерсиз? Ҳа, индамай кетаверса ҳам бўларди. Бироқ Бегматовга мурувват эмас, адолат керак.

- Мабодо менга қўйилган ўша айбларнинг биронтаси тасдиқланганида ҳам мен тақдирга тан бериб кетаверган бўлардим, - дейди Одилжон Бегматов.

Ушбу суд процессида мен бошдан-оёқ иштирок этдим. Қонунларимизнинг баъзида кўп ҳолларда поймол қилиниши фактларига гувоҳ бўлдим ҳам. Гувоҳлик берганларнинг аксарияти "Менинг ҳеч нарсадан хабарим йўқ", "Терговчи шу нарсага қўл қўйиб бер деган эди, қўйиб бердим" дейишдан нарига ўтиша олмади. Гувоҳ Лазиз Азизжонов эса "Юк хатидаги бу имзо меники эмас, сохта, қалбаки" дея рўй-рост эътироф этди.

Гувоҳ сифатида сўроқ қилинган Гулистон шаҳар ҳокимиятининг хусусийлаштириш бўлими мутахассиси Каромат Пардабоева кўзига ёш олиб қуйидагиларни гапириб берди:

"Отамнинг эндигина йигирмаси ўтган эди, азадор эдим. Тунги соат ўн бирларда эшик тақиллаб қолди. Чиқиб қарасам, орган ходимлари. Улар мени Бегматов иши бўйича сўроқ қилиш учун зудлик билан олиб кетишлари кераклигини айтишди. "Ахир ҳозир тун ярми-ку! Эртага эрталаб ўзим борсам бўлмайдими?" десам, айтишдики, бўлмас экан. Олдиларига солганларича олиб кетишди. Турмуш ўртоғим ҳангу манг, болаларим эса чириллаб қолишди..."

Жиноятчини эмас, оддий гувоҳ, бунинг устига қўлида кичкина болалари бор аёлни тун ярмида олиб кетиб сўроқ қилиш қайси қонунда кўрсатилган?

"УЧС" хусусий корхонаси раҳбари Фарҳод Устажалиловни саволга тутамиз.

- Э, акалар, - дейди Устажалилов, - уларнинг (яъни терговчиларнинг демоқчи - Муал.) қўлига тушиб қолганингиздан кейин талаб қилган кўргазмасини бермай кўринг-чи, не аҳволга тушар экансиз...

... Биз ҳуқуқий давлат қуряпмиз. Республикамиз Президенти ўзининг ҳар бир маърузасида бирор фуқаронинг инсоний ҳуқуқлари бузилмаслиги ҳақида қайта-қайта талаб қўяди. Хўш, Одилжон Бегматовни ишдан — масъул лавозимдан четлатиш кимга зарур бўлиб қолди? Республика Солиқ қўмитаси ёш, саводли кадрни етиштириб, тарбиялаб ҳаёт кучоғига йўлласа-ю, охир-оқибатда унга шундай "оқибат" кўрсатилса?

Биз бу саволларга жавоб беришга ожизлик қиламиз ва Президентнинг фуқаро ҳуқуқини сақлаш зарурлиги ҳақидаги куюнчакликларига, охир-оқибат мазкур масалада ҳам адолатли ҳукм чиқарилади, деб умид қиламиз.

Қодиржон СОБИРОВ,
журналист

Т.РАХМАТУЛЛАЕВ фотоси

"ИШЛАЁТГАН АЁЛГА УЧКЎПРИКЧА МУНОСАБАТ"

"ҲУРРИЯТ", 1999 ЙИЛ, 15 СЕНТЯБРЬ, 37-СОН

ХАТ

... "Ишлаётган аёлга учкўприкча муносабат" мақоласини ўқиб ҳайратда қолдим: наҳот туман ва вилоят миқёсидаги раҳбарлар бир аёлни ишдан олиш учун шунча қонунни бузган бўлишса?.. Мақола қаҳрамонларидан бири - М.Абдураҳмонова менинг келиним бўлади. Ушбу мактубни келинимнинг ёнини олиб мақола чиқарганинглар учун ёзаётганим йўқ. Унинг ўрнида бошқа одам бўлган тақдирда ҳам Сизларга хат ёзган бўлардим. М.Абдураҳмонова менга ким бўлишидан қатъий назар, қонун олдида барчадек тенг-ку?..

Рафоатхон АБДУРАҲМОНОВА,
нафақахўр
Учкўприк тумани

***

... Мақола бизда яхши таассурот қолдирди. Унда қайд этилганидек, Н.Турсунхўжаева ўз вақтида туман ҳокимининг ўринбосари лавозимида ҳам хизмат қилиб, аёл боши билан раҳбар қандай бўлишини унча-мунча эркакларга кўрсатиб қўйганига туман аҳли тирик гувоҳ. Ҳалол хизмат қилгани учун ҳам фуқароларимиз ўтган галги сайловда Н.Турсунхўжаевани якдиллик билан туман кенгашига депутат этиб сайлаганди... Депутат бўлибки шунча ноҳақликларга дуч келган аёл қандай қилиб ўзгалар дардига малҳам топиши мумкин? Депутатга кун йўқ бўлса, раҳбарлар оғиримизни енгил қилиш ўрнига қонунни оёқости қилишаверса... Биз кимга ишонамиз?

Учкўприк тумани,
Тошкентлигузар
маҳалла фуқаролари
(жами 6 имзо)

***

... Н. Турсунхўжаева ишдан кетгач, қатор нуфузли идораларга шикоят ёзган эди, шу асосда туманга бир-икки марта текширгани келдилар ҳам. Аммо натижа бўлмади. "Учкўприкка мухбир келибди, опойнинг (Н.Турсунхўжаеванинг - **Тахр.**) ишини ўрганяпти экан", деган гапни эшитгач, барибир ҳеч нима ўзгармайди, дея хаёл қилгандим.

"Ҳуррият"нинг мухбири бало экан: ҳеч кимдан тап тортмай ка-атта мақола ёзибди-я...

Ҳурматли мухбир, укаммисиз ёки ўғлим қатори йигитмисиз, шу аёлни ҳимоя қилганингиз учун миннатдорчилик билдираман. Шундай мақола ёзаверинг!

Ш.МАҲМУДОВА,
кекса педагог
Ўзбекистон тумани

Дўстим Турсунали!

"Ишлаётган аёлга учкўприкча муносабат" мақолангни ўқидим. Яхши ёзибсан. Қайсарлигингни биламан, лекин эҳтиёт бўл, биродар. Раҳбарлар билан ўчакишиш қандай оқибатларга олиб келишини яхши биласанку?! Ё Тошкентда танқидий мақола ёзган журналистга дўқ-пўписа қилишмайдими?

дўстинг ИЛҲОМ
Наманган тумани

***

... Мен 88 ёшдаман. Айни кунларда 1-гуруҳ ногирониман. Шу ёшга кириб, очиғи, биринчи марта ҳақиқат рўй-рост очиб ташланган мақолани ўқишим. Набирам "Ҳуррият"даги мақолани ўқияпти-ю, менинг кўзларимдан ёш томчилаяпти. Қаранг-а, раҳбарлар қонунни менсимас экан, бошқалардан не умид?

Очиғига кўчсам, Насима Турсунхўжаева менинг қизим бўлади. Болам бечора менинг соғлигимни авайлаб, бошига тушган шунча савдо ҳақида чурқ этмаганди. Нима воқеа бўлиб, қандай ниҳоя топганини газетдаги мақоладан билдим. Фарзандимнинг ҳақ эканлигини ёритганингиз учун минг раҳмат Сизларга!

Ориф ота ЗОҲИДОВ
Фарғона

***

...Мақола-ку, яхши чиқибди. Бироқ қонунни оёқости қилган раҳбарларга бунинг таъсири бўлармикан?

З.ҚОДИРОВА
Андижон шаҳри

ЖАВОБ

Ўзбекистон Республикаси Прокуратурасининг 21.09.99 й. кунги 7-33-99 сонли топшириғига кўра "Ҳуррият" газетасининг 1999 й. 15 сентябр, 37-сонида чоп этилган "Ишлаётган аёлга учкўприкча муносабат" сарлавҳали танқидий мақоласи бўйича Фарғона вилоят прокуратураси томонидан текшириш ўтказилди.

Ўтказилган текширишда аниқланишича, Фарғона вилояти Учкўприк тумани Матлуботсавдо ҳиссадорлик жамияти Кузатув кенгашининг 29.12.98 й. кунги 5-сонли қарорига асосан 29.12.99 й. куни жамиятнинг навбатдан ташқари умумий йиғилиши чақирилиб, йиғилишнинг баёний қарори билан Кузатув кенгашининг 5 банддан иборат бўлган 29.12.98 й. кунги 5-сонли қарори тасдиқланган.

Фуқаро Н.Турсунхўжаеванинг вилоят ҳокими номига йўллаган аризаси асосида Фарғона вилояти Давлат назорат инспекцияси томонидан текширув гуруҳи томонидан Учкўприк тумани Матлуботсавдо акциядорлик бирлашмасининг 29.12.98 й. кунги навбатдан ташқари умумий йиғилишининг қонун талаби даражасида ўтказилганлиги юзасидан текшириш ўтказилган.

Ўтказилган текшириш якунига кўра, ҳиссадорларнинг навбатдан ташқари умумий йиғилишида Ўзбекистон Республикасининг "Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Қонуннинг 66, 77, 78, 80-моддалари талаблари ҳамда умумий йиғилишда овоз беришнинг демократик тамойиллари қўпол равишда бузилганлиги аниқланган ва мазкур қонун бузишлик ҳолатлари бўйича Учкўприк туман Матлуботсавдо акциядорлик бирлашмаси Кузатув кенгаши раиси А.Мамажонов номига вилоят назорат инспекциясининг 19.01.99 й. куни 86/9-сонли тақдимномаси киритилган.

Вилоят назорат инспекциясининг ушбу тақдимномаси 01.02.99 й. куни жамиятнинг Кузатув кенгаши йиғилишида муҳокама қилиниб, Учкўприк тумани Матлуботсавдо акциядорлик бирлашмаси ҳиссадорларининг 19.02.99 й. кунги навбатдан ташқари умумий йиғилишини чақириш ва йиғилишнинг кун тартибини белгилаш ҳақидаги 6-сонли қарори қабул қилинган.

Кузатув кенгашининг 01.02.99 й. кунги 6-сонли қарорига асосан 19.02.99 й. куни ҳиссадорларнинг навбатдан ташқари умумий йиғилиши чақирилиб, йиғилишга 3632 дона акцияга эгалик қилувчи 363 нафар акциядорлар таклиф қилинган. Шундан 3174 дона акцияга эгалик қилувчи 261 нафар ёки 87,6 фоиз акциядорлар қатнашганлар. Вилоят "Матлуботсавдо" акциядорлик компаниясидан ишончли вакил М.Абдусаматов иштирок этиб, 1211 дона ёки 25 фоиз акция билан вилоят "Матлуботсавдо" компаниясининг манфаатларини ифодалаган.

19.02.99 й. куни туман матлуботсавдо ҳиссадорлик жамияти акциядорлари йиғилиши натижасига кўра, собиқ бошқарув раиси Н.Турсунхўжаевага 2676 та акция эгалари қарши овоз берганлар.

Янги сайланаётган бошқарув раиси К.Ҳасанов фойдасига 2777 та акция эгалари овоз беришиб, у ҳиссадорлик жамияти бошқарув раислигига сайланган.

Текширишда Фарғона вилояти прокуратураси томонидан Учкўприк тумани Матлуботсавдо ҳиссадорлик жамиятининг 01.02.99 й. кунги Кузатув кенгаши 6-сонли қарорининг қонунийлиги текширилганда, жамиятнинг Кузатув кенгаши томонидан қарор қабул қилишда қуйидаги қонун бузишликларга йўл қўйилганлиги аниқланди.

Жумладан: жамият Кузатув кенгаши 01.02.99 й. кунги йиғилишининг 6-сонли қарорини 3-бандида "Кузатувчи кенгашнинг 29.12.98 й. кунги 5-сонли қарорининг 3-банди бекор қилинсин" деб ёзилган. Кузатув кенгаши ўз ваколатига кирмаган масалани ҳал қилиб, юқоридаги Қонуннинг 82-моддаси талабини бузган.

Шунингдек, текширишда вилояти Матлуботсавдо ҳиссадорлик компанияси вакили М.Абдусаматов туман Матлуботсавдо ҳиссадорлик жамияти Кузатув кенгаши таркибида бўлмагани ҳолда 01.02.99 й. кунги йиғилишда иштирок этгани ва 19.02.99 й. куни жамиятнинг навбатдан ташқари умумий йиғилишида Ўзбекистон Республикасининг "Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Қонуннинг 74-моддаси талабига хилоф равишда вилоят "Матлуботсавдо" компанияси манфаатларини ифодалаб, нотариал гувоҳлантирилмаган ишончнома билан қатнашганлиги аниқланди.

Текшириш якунига кўра, аниқланган қонунбузишлик ҳолатларини бартараф қилишлик учун вилоят "Матлуботсавдо" ҳиссадорлик компанияси раиси номига Тақдимнома киритилди.

Б.М.ТОЙЖОНОВ,
Фарғона вилоят прокурори
адлия катта маслаҳатчиси

ТАҲРИРИЯТДАН: *Юқорида "Ишлаётган аёлга учкўприкча муносабат" танқидий мақоласи юзасидан таҳририятимизга келган мактубларнинг айримларидан намуналар келтирдик. Шунингдек, айни ўша мақола юзасидан Фарғона вилоят прокуратурасининг жавоби билан танишдингиз. Албатта, бир қарашда прокуратуранинг расмий хати ва фуқароларнинг фикр-мулоҳазаларини солиштириб, узил-кесил гап айтиш қийин. Сабабки, аксарият фуқаролар кўча-кўйда ёки маълум давраларда эшитган фикрларга таяниб сўзлайдилар, ҳуқуқ-тартибот идоралари эса реал факт ва қонунларга асосан хулоса беради. Бироқ юқоридаги хат-жавоблардан кўринадики, оддий фуқароларнинг фикрлари асоссиз эмаслигини муҳтарам прокурор мантиқан тасдиқлаб турибди. Бу ҳол туман ва вилоят миқёсидаги айрим раҳбарларнинг қонунни назар-писанд қилишмаётгани, ўзибўларчилик, ошна-оғайнигарчиликнинг "ёркин" кўриниши эмасми?*

Тағин бир гап. Жавобда "Н.Турсунхўжаевага 2676 та акция эгалари қарши овоз берганлар... Қ.Ҳасанов фойдасига 2777 та акция эгалари овоз берган..." дея алоҳида қайд этилади.

Биринчидан, Н.Турсунхўжаевани ишдан олиш учун чақирилган йиғилишда қанча қонун моддалари бузилганини жавобда ҳам кўрдик. Қонунни бузиш эвазига Қ.Ҳасановни раисликка ўтказишган мутасаддилар, турган гапки, унинг кўп ўтмай ишдан кетишига қаршилик қилиши аён. Шу боис ҳам 19.02.1999 й. кунги йиғилишда вилоят "Матлуботсавдо" компанияси ўзлари эгалик қилаётган 1211 дона акция билан Қ.Ҳасановга овоз берган. Лекин қандай қилиб? Бу саволга вилоят прокуратураси хатида аниқ жавоб бор: "Вилоят "Матлуботсавдо" компанияси вакили М.Абдусаматов... навбатдан ташқари умумий йиғилишда "Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги қонуннинг 74-моддасига хилоф равишда компания манфаатларини ифодалаб, нотариал гувоҳлантирилмаган ишончнома билан қатнашган..."

Ўз ходимини ҳимоялаш ўрнига, зўрлаб ишдан четлатган вилоят "Матлуботсавдо" компанияси раҳбарияти прокурор киритган Тақдимномага нечоғли муносабатда бўлар экан: аниқми ёки хўжакўрсинга?

Ниҳоят, яна бир мулоҳаза.

Н.Турсунхўжаевага кўпроқ ўрин беришимизнинг сабаби нима? Очиқ тан оламиз, опанинг қатъиятлилиги, унча-мунча эркакда учрамайдиган шижоати ва ғайратига қойил қолдик. Аёл бўлатуриб, "менман" дея кўксига уриб юрган туман ва вилоят миқёсидаги айрим эркак раҳбарларни ер чиздиришга мажбур қилгани фикримизнинг исботидир. Бундай ўз ҳақ-ҳуқуқларини тобора таниб бораётган аёллар ҳақида ҳар қанча ёзсак оз. Лозим топилса, бу масалага яна қайтамиз ҳам! Ҳозирча нима дердик:

Қандингизни уринг, Насима опа!

ЎЙЛАБ ҚИЛИНГАН ИШМИ ЁКИ...

Боши 1-бетда

Воқеа тафсилоти қуйидагича: Бахмал туманининг Уяс қишлоғида яшовчи ака-ука Анорбой, Ҳамро, Ҳасанлар ўзларининг молларини бир чўпондан олиб, бошқа чўпонга қўшадилар. Моллар сони, табиийки, оладиган ҳақи камайиб кетганлиги учун биринчи чўпон молларни боқишдан бош тортади. Шу боис чўпон сайлаш учун 30-40 чоғли одам қишлоқ чеккасидаги дўнглик ёнига тўпланадилар. Улар орасида 74 ёшли Маматқул бобо, яъни Эшонқуловлар отасининг амакиси ҳам бор эди. Молини биринчи чўпонга боқтириш-боқтирмаслик юзасидан Анорқул ва Маматқул бобо ўртасида жанжал чиқади. Бу жанжал оқибатида икки яқин қариндош суд идорасигача боришга тўғри келди. Терговчининг айблов хулосасига қараганда Анорқул ва Маматқул бобонинг жанжали устига келиб қолган Ҳасан (Анорқулнинг укаси) миниб турган мотоциклини мўйсафидга қараб ҳайдайди. Бироқ ниятига ета олмайди. Ҳасанбой шу ўринда жиноят содир этган: яъни у одам ўлдиришга қасд қилган.Тамом-вассалом. Қайтараман, бу айбланувчига дастлабки терговда қўйилган айб! Аслида воқеа қандай содир бўлган, Ҳасан мотоциклни ростдан ҳам Маматқул бобога қарата қасддан ҳайдаганми ёки йўқ, бу — алоҳида масала. Чунки у ерда, юқорида айтганимдек, 30-40 чоғли одам бўлган, бинобарин, улар воқеа аслида қандай содир бўлиб, нечоғли якунланганига тирик гувоҳ. Эслатаман, **воқеа 6 май куни содир бўлган.** Жиноят иши эса ЖКнинг 109-моддаси 2-қисми билан **27 май куни** қўзғатилган.

Юпқагина папкадаги дастлабки тергов материаллари билан танишган заҳоти хаёлимга маъмурий жазога ҳам арзимайдиган иш экан, деган фикр келди. Негаки, жиноят ишидаги Ҳасан Эшонқуловнинг айбини исботлашга қаратилган далиллар бир-бирига зид бўлиб, ундан мантиқ топиш амримаҳол эди. Нега десангиз, жабрланувчи Маматқул бобо шу воқеадан кейин қишлоқдаги маъракаларга борган, ариқ ковлаган, мол боққан, ҳатто бозорга бориб даллоллик ҳам қилган. Орадан 4 кун ўтгач, яъни 10 май куни тушдан кейин юраги санчгани ва боши оғригани учун касалхонанинг терапия бўлимига ётқизилган. Ташхиси: **Юрак ишемик касаллиги, гипертония II-даража.** Шу ташхис билан 11 кун даволанган. Шифокорлар мўйсафидга, соғлиғининг қисқа муддатга бузилишига оид енгил тан жароҳати, деб хулоса берган.

Шундай қилиб, суд бошланди. Раислик этувчи **Бахмал туман суди раиси Р.Хўжамқулов, маслаҳатчилар — Ҳайдаров, Абдурашидов, котиб Н.Бердиева.**

Суд мажлисининг тайёрлов қисмида қилинадиган барча қонуний ҳаракатлар бажарилгач, раислик қилувчи тарафларда илтимоснома бор-йўқлигини сўради. Мен судга илтимоснома киритиб, қўйилган айб бўйича жиноят ишини судда муҳокама қилишга асослар етарли эмас, айблов хулосаси ЖПК талабларига жавоб бермайди, **айб қўйилаётган воқеа қаерда, қайси ҳудудда содир этилгани айблов хулосасига ёзилмаган, дастлабки тергов органлари воқеа жойини бориб кўрмаганлар, схема чизмаганлар,** айбланувчи, гувоҳлар, жабрланувчи кўргазмаларининг тўғри-нотўғрилиги воқеа жойида ҳолатни тиклаш йўли билан текширилмаган, одам ўлдиришга суиқасд, яъни айбланувчига жуда оғир модда билан айб қўйилса-да, **бу айбни асослаш учун деярли тергов ҳаракатлари олиб борилмаганини асослаб,** ушбу ишни мазмунан кўрмасдан қўшимча терговга қайтаришни суддан сўрадим. Суд илтимосномани маслаҳат уйида муҳокама қилиб, илтимоснома барвақт берилган дея рад этиш ҳақида ажрим чиқарди ва ўқиб эшиттирди.

Шундай қилиб, суд терговига ўтилди. Раислик этувчи тарафлар фикрини сўраб суд терговни судланувчидан бошлаш, жабрланувчи билан давом эттириш, гувоҳларни сўраб тугаллаш ҳақида ажрим чиқарди. Судланувчи воқеани қисқача гапириб, мотоцикл ҳеч кимга урилмаганини, ўзи ҳеч кимни ўлдирмоқчи бўлмаганини айтди.

Шунингдек, суд мажлисида судланувчи **ҳалигача айблов хулосасини олмаганини,** умуман, **айблов хулоса нима эканлигини билмаслиги** аниқланди. Суд шу заҳоти, ҳатто танаффус қилмасдан, терговчи О.Саидқуловни чақиртирди ва сўроқ қилди. Терговчи О.Саидқулов ҳали айблов хулосаси тузмасдан олдин айбланувчидан "айблов хулосасини олдим" мазмунида санаси ёзилмаган тилхатни ёздириб олиб, жиноят иши материалларига тиккан экан. "Айблов хулосасини ёзсам, прокурорга тасдиқлатиб, адвокатингга бераман", деб айтган экан терговчиси тушмагур.

Судланувчига айблов хулосасини бериш, мажлисга судланувчи тайёргарлик кўриши учун суд танаффус эълон қилди.

17 сентябрь куни суд мажлиси давом эттирилди, бироқ суд бошқа таркибда эди: судья ўша-ўша, лекин негадир маслаҳатчилар ўзгарган эди: **Дувланова, Дўстбеков!**

Раислик этувчи: "Ўтган сафар айблов хулосасини ўқиган эдик, судланувчи, туринг-чи, қўйилган айбга иқрормисиз-йўқми?" деб сўради. Судланувчи: "Иқрор эмасман", деб жавоб берди.

Суд тарафлар фикрини сўраб, суд терговини жабрланувчидан бошлаш, гувоҳлар билан давом эттириш ва судланувчини сўраш билан тугаллаш ҳақида ажрим чиқарди.

Суд жабрланувчи, гувоҳларнинг бир қисмини сўроқ қилиб, тарафлар фикрини сўрамасдан, суд терговини "Тугади", деб эълон қилиб қолса бўладими?! Раис: "Прокурор шошяпти, ҳали бошқа бир иш бўйича ҳам "прения" қилиш керак", деди ва прокурорга сўз берди.

Прокурор ростдан ҳам шошаётган экан, у ўйлаб ҳам ўтирмай судланувчига 12 йил жазо тайинлашни сўради.

Мен ҳанг-манг бўлиб қолдим. Сабаби шуки, қўйилган айб бўйича ҳали судланувчи сўроқ қилинмаган эди-да!

Орадан 10 кун ўтгач, ҳукм ўқилибди. Ҳукмни эшитиб, ҳайрон қолдим. Судланувчи одам ўлдиришга суиқасд қилганликда айбдор деб топилиб, 6 йилга озодликдан маҳрум этилибди!

...Ҳукм ўқилгач, биринчи инстанция суди ўз ҳукмини ўзгаришсиз қолдиришини жуда-жуда хоҳлайди. Бундай хоҳиш амалда ўз ифодасини топаётганига кўп бор гувоҳ бўлганман.

Мен ҳали жиноят ишидаги қарама-қаршиликлар ҳақида атрофлича гапирмадим. Гувоҳлар кўргазмасидаги номутаносибликлар ҳақидаям чурқ этилгани йўқ. Фақат суд хатти-ҳаракатининг биргина қирраси хусусида сўзладим, холос.

Қизиқ ҳолат: мазкур иш бўйича чиқарилган биринчи босқич судининг "хоҳиши" наҳот амалда ўз ифодасини топса?

...Биз фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятини оширишҳақида тинмай қайғуриб ётибмиз, мўътабар ҳуқуқ посбонларимиз шундай қилиб ўтирса, додимизни кимга айтамиз?..

Ғиёс НОМОЗОВ,
Шайхонтаҳур туман ҳуқуқ маслаҳатхонаси адвокати